

KARS BÖLGESİ KİSTİK EKİNOKOKKOZİS

Osman Selçuk ALDEMİR*

Yayın Kodu: 2004/08-A

Özet: Kars Devlet Hastanesinde 1996-2001 tarihleri arasında 862.355 hasta muayene edilmiş ve bu hastalardan 45.568'i servislere yatırılmıştır. Servislere yatırılan hastalardan 258'i (%0.56) kistik ekinokokkozis tanısı konularak ameliyat edilmiştir. Bu hastaların 171'ini (%66.27) kadınlar, 87'sini (%33.72) erkekler oluşturmuştur.

Lokalizasyon yerleri dikkate alındığında 258 olgunun hepsinde kistlerin karaciğerde yerleşmiş olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kistik ekinokokkozis.

Cystic Echinococcosis in Kars Region

Summary: A total of 862.355 patients were examined in State Hospital of Kars between 1996 and 2001 and of these 45.568 patients were hospitalized in the Services and 258 (0.56%) of them were operated following diagnosis.

One hundred seventy one (66.27%) of these patients were female and 87 (33.72%) were male.

When localization places of cyst hydatid were investigated; 258 cases of all of them were detected in liver.

Keywords: Cystic echinococcosis.

GİRİŞ

Ekinokokkozis, karnivorlarda ekinokokkus cinsine bağlı sestod türlerinin erişkinlerinin neden olduğu bir helminto-zoonozdur¹⁻⁴.

Dünyanın pek çok bölgesinde yaygın olarak görülen ekinokokkozisin yaygınlığı ile ilgili yapılan araştırmalarda, 3,4 %8-55 arasında değişen oranlarda bulunduğu ve en yaygın türün *Echinococcus granulosus* olduğu saptanmıştır. Türkiye'de köpeklerde bu oranın bölgelere göre değişiklik göstermekle beraber, %0.94-59 arasında olduğu ve enfeksiyonlardan sorumlu türün *E. granulosus* olduğu bildirilmiştir^{5,6}. *Echinococcus multilocularis*'e ise bugüne kadar köpeklerde rastlandığına dair bir bilgi bulunmamakla birlikte, bu türün son konağının genellikle tilkiler ve kediler olduğu, dünyada ve Türkiye'de daha sınırlı bir yayılış alanı gösterdiği, ancak Orta ve Doğu Anadolu Bölgelerinde daha yaygın görüldüğü bildirilmiştir⁶.

Echinococcus multilocularis'in larvası olan multiloküler kistlerin insan dahil birçok memeli hayvanlarda görüldüğü, *E. granulosus*'un larvası olan üniloküler kistlere oranla daha önemli patolojik bozukluklar oluşturduğu ve tedavisinin daha güç olduğu belirtilmiştir⁷.

Erişkin parazitler karnivorlarda yaygın olarak görülürken, larvası olan kistik ekinokokkozis de insan ve

ruminantlar başta olmak üzere birçok memeli hayvanın başta karaciğer, akciğer olmak üzere çeşitli organ ve dokularında oldukça yüksek oranlarda görülmekte ve önemli ekonomik kayıpların yanı sıra ciddi halk sağlığı problemleri oluşturmaktadır^{2,3,8,9,10}.

Kistik ekinokokkozisin yayılışı ile ilgili dünyanın değişik ülkelerinde yapılan araştırmalarda¹¹, insanlarda 0.7-20/100000, sığırlarda %5.8-82, koyunlarda %30.6-80, keçilerde %24, domuzlarda %5-8.4 oranında¹²⁻¹⁶, Türkiye'de ise insanlarda 0.87-6/100000¹¹, sığırlarda ortalama %25.9, koyunlarda % 30.6, keçilerde %12.7 ve atlarda %1.4 oranlarında bulunduğu bildirilmiştir^{17,18}.

Echinococcus multilocularis'in en önemli son konağı olan tilkiler üzerinde yapılan çalışmalarda, bu helminte Japonya'da %50¹⁹, Slovakya'da %26.4¹³, Danimarka'da %0.7²⁰ oranında rastlandığı belirtilmişken, Türkiye'de 1963 yılında sadece bir tilkide saptandığı bildirilmiştir²¹. İnsanlara ait hastane kayıtlarının retrospektif değerlendirilmesi sonucu yapılan çalışmalarla *E. multilocularis*'in larvası olan multiloküler kist vakaları Erzurum bölgesinden 1997-99 yılları arasında 12²², Diyarbakır ve çevresinden 1980-96 yılları arasında 27²³ olarak bildirilmiştir. Merdivenci²¹ tarafından multiloküler kist teşhisi konmuş kişilerin Türkiye'de illere göre dağılımının verilmiş olduğu bir haritada, en yüksek sayının Kars ve Erzurum illerinde olduğu ifade edilmiştir.

* Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı, Kars-TÜRKİYE

Sonuç olarak; Bu araştırma kistik ekinokokkozis enfeksiyonunun Kars ilinde yıllara bağlı olarak insanlardaki prevalansının açığa çıkarılması ve bu enfeksiyonla mücadele programına katkıda bulunulması amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL ve METOT

Bu çalışmada Kars'ın merkez, ilçe ve köylerinden gelen 1996-2001 tarihleri arasındaki 5 yıllık dönemde Kars Devlet Hastanesinin poliklinik kayıtları ve hastanenin istatistikleri incelenerek, kistik ekinokokkozis teşhisi konulan ve cerrahi operasyonla doğrulanan hastaların yaşı, cinsiyeti ve kistin lokalizasyon yerleri gibi kriterler kaydedilmiştir.

BULGULAR

Kars Devlet Hastanesinde 1996-2001 tarihleri arasında 862.355 hasta muayene edilmiş ve bu hastalardan 45.568'i servislere yatırılmıştır. Servislere yatırılan hastalardan 258'i (%0.56) kistik ekinokokkozis teşhisi konularak ameliyat edilmiştir (Tablo 1).

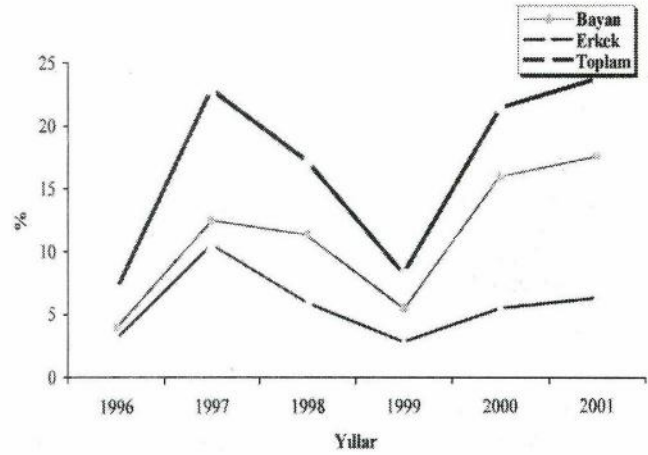
Tablo 1. Kistik ekinokokkozis'in 1996-2001 yılları arası dağılımı.
Table 1. Distribution of cystic echinococcosis between 1996-2001.

Yıllar	Mua. Hast. Sayısı	Serv. Yat. Hast. Say.	Kist Hyd. Hast. Say.	Kist Hyd. Hast. %
1996	68597	8390	18	6.97
1997	145085	6463	59	22.86
1998	132683	7656	44	17.07
1999	150852	8082	21	8.13
2000	183182	7635	55	21.31
2001	181956	7342	61	23.65
Toplam	862355	258	66.27	100

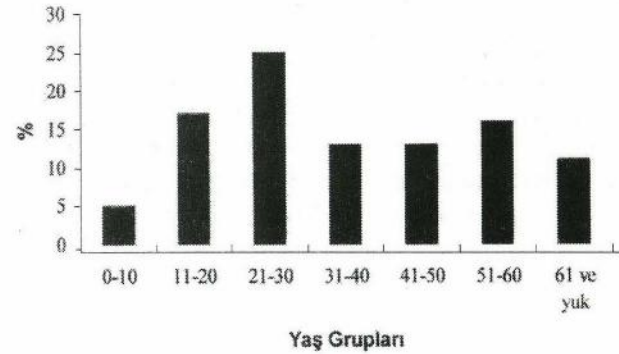
Bu hastalardan 171'ini (%66.27) kadınlar, 87'sini (%33.72) erkekler oluşturmuştur. Bu sonuçlara göre; enfeksiyonun kadınlarda görülme sıklığı erkeklerdekinin hemen hemen iki katıdır (Şekil 1).

Kistik ekinokokkozis'in yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında en genç hastanın 8 yaşında bir erkek çocuğu olduğu, en yaşlı hastanın ise 62 yaşında bir kadının olduğu tespit edilmiştir. Kistik ekinokokkozis olgularının en çok %25 ile 21-30 yaşları arasındaki kişilerde görüldüğü tespit edilmiştir (Şekil 2).

Lokalizasyon yerleri dikkate alındığında; kistlerin 258 olgunun tamamında karaciğerde yerleştiği tespit edilmiştir.

Şekil 1. Kistik ekinokokkozis olgularının cinsiyete göre dağılımı.
Figure 1. Distribution of echinococcosis cases according to sexes.

Şekil 2. Kistik ekinokokkozis'in yaş gruplarına göre dağılımı.
Table 1. Distribution of echinococcosis according to age groups.

Kistik ekinokokkozis'in yıllara göre dağılımına bakıldığında; en fazla 2001 yılında 45 kadın (%17.44), 16 erkek (%6.20) olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Önemli bir sağlık sorunu olan kistik ekinokokkozis, ülkemizin zoo-coğrafik yapısı, iklim koşulları, toplumun sosyo-ekonomik düzeyi, veteriner sağlık örgü-

tündeki etken öge azlığı ve halk kitlelerinin eğitim yetersizliği gibi koşullarda geniş bir yayılış alanı bulunmaktadır. Bazı epidemiyolojik yayınlarda^{14,24,26} belirtildiği gibi kistik ekinokokkozis özellikle gelişmekte olan toplumlarda daha çok görülmektedir.

Kistik ekinokokkozisin özellikle kasaplık hayvanlarda yol açtığı verim düşüklüğü ve kistli organların yitirilmesi dolayısıyla ülke ekonomisine vermiş olduğu ekonomik kayıplar oldukça yüksektir.

Organların bir çoğunda lokalizasyon bulması ve kistik ekinokokkozisli hastaların tedavisinde özel cerrahi yöntemlerin uygulanması nedeniyle bu enfeksiyon halk sağlığı açısından da çok önemlidir. Cerrahi uygulamalar neticesinde hastaların gerek topluma ve gerekse ailelerine karşı maddi bir külfet oluşturmaları ve ayrıca operasyon sonrası bazı hastalarda rehabilitasyonun gerekli olması, bir çok hastada iş gücü kaybına yol açması nedeniyle kistik ekinokokkozisi çok ciddi kişisel ve toplumsal bir sağlık sorunu olmayı sürdürmektedir.

Türkiye’de bugüne kadar kistik ekinokokkozisin insanlarda yayılışı ile ilgili yapılan araştırmalarda %3 ile %0.0087 arasında değiştiği bildirilmiştir^{18,27}.

Bu araştırmada ise % 0.56 oranında kistik ekinokokkozis prevalansı saptanmış olup, elde edilen bu değerler ülkemizde değişik araştırmacılar^{11,14,24,28,29} tarafından saptanan kistik ekinokokkozis prevalansı ile uyumlu olduğu gözlenmiştir.

Kistik ekinokokkozis daha çok kadınlarda görülen bir paraziter hastalıktır^{16,30}. Yapılan bu araştırmada kistik ekinokokkozis teşhisi konulan hastaların sayısı dikkate alındığında toplam 258 hastanın 171’ini (%66.27) kadınlar, 87’sini (%33.72) erkeklerin oluşturduğu görülmüş olup, bu sonuca göre ülkemizde kistik ekinokokkozis’e yakalanma oranının kadınlarda daha fazla gözlendiği bu araştırmada da tespit edilmiştir.

Ülkemizde kistik ekinokokkozis ile ilgili yapılan araştırmalarda^{12,15,28,29,31-34} olguların yaş ile ilişkilendirilmesinde hemen her yaşta insan bulunduğu bildirilmekle birlikte, daha çok 20-44 yaşları arasındaki grupta yani orta yaşlarda yoğunlaşmanın olduğu ve özellikle de hayvan ve hayvansal ürünlerle ilgili işlerde çalışan insanlarda görüldüğü belirtilmektedir⁸. Bu araştırmada ise en fazla 64 olgu (% 24.80) ile 21-30 yaşları arasındaki kişilerde gözlenmiştir.

Kadınlarda daha sık görülen kistik ekinokokkozis organ yerleşimi açısından başta karaciğer ve akciğer olmak üzere diğer bütün organ ve dokulara yerleşmektedir²⁶. Bu araştırmadaki 258 olgunun hepsinin karaciğerde gözlenmesi Kars Devlet Hastanesinde göğüs cerrahinin olmamasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak, bölgemizde ilk defa yapılan bu ve benzeri retrospektif çalışmaların ışığı altında hem bölgesel hem de ulusal düzeyde eradikasyon çalışmalarının başlatılması, epidemiyolojik kontrol önlemlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve basın-medya araçları kullanılarak toplumun bilinçlendirilmesi gerekliliği kanısına varılmıştır.

KAYNAKLAR

- 1 **Güralp N:** Helmintoloji. 2. Baskı. Ankara Üniv Vet Fak Yay, No-368 Ders Kitabı, No 266, Ankara, 1981.
- 2 **Katz M, Despommier DD, Gwadz RW:** Parasitic Disease, Second Edit Springer- Verlag New York, 1988.
- 3 **Kimming H, Schelling S:** Current problems of echinococcosis. *Offenl Gesundheitswes*, 53 (8-9):596-9, 1991.
- 4 **Thompson RCA and Lymbery AJ:** Echinococcus and Hydatid Disease’ CAB Int UK, 1995.
- 5 **Bilgin Y:** Echinococcosis ‘in epidemiyolojisi. *Türk Hıdat Derg*, 18:44-52, 1972.
- 6 **Aldemir OS, Baykan M, Gökçen A:** Konya S.S.K Hastanesinde kistik ekinokokkozis olguları. *G Tıp Derg*, 11(1):21-24, 2000
- 7 **Baveja UK, Basak S, Thusoo TK:** Immunodiagnosis of human hidatid disease. *J Commun Dis*, 29 (4):313-9, 1997.
- 8 **Güralp N:** Türkiye’de hidatidozun durumu. XVI. Türk Mikrobiyol Kong. İzmir, 1974.
- 9 **Heath DD, Lawrence SB:** Antigenic polypeptides of Echinococcus granulosus oncospheres and definition of protective molecules. *Parasite Immun*, 18: 347-357, 1996.
- 10 **Umur Ş, Aslantaş Ö:** Kars Belediye Mezbahasında kesilen ruminantlarda hidatidozun yayılışı ve ekonomik önemi. *T Parazitol Derg*, 17(2): 27-34, 1993.
- 11 **Altıntaş N:** Past to present: Hydatidosis / Echinococcosis in Turkey. XXth International Congress of Hydatidology, C2, 3, 4-8 June 2001, Kuşadası-Turkey, 2001
- 12 **Daldal N, Özdemir N:** Kist Hidatik’in patolojisi, insanlarda ve hayvanlarda kist hidatik. *T Parazitol Derg*, Yay No 10, 65-76, 1999
- 13 **Dubinsky P, Varady M, Turcekova L, Kolarova L, Reiterova K, Kinckova J, Miterpakova M:** Prevalence of Echinococcus multilocularis in red foxes in the Slovak Republic. XXth International Congress of Hydatidology, O58, 4-8 June 2001, Kuşadası-Turkey, 2001.
- 14 **Eğilmez R, Göze F, Aker H, Akcakale D:** Sivas Bölgesi’nde ekinokokkozis (129 olgu), *Tür Ekopat Derg*, 1(3-4): 110-112, 1995.
- 15 **Kuman AH, Altıntaş N, Ak M:** İzmir ve civarında kist hidatik rastlanma sıklığı, *T Parazitol Derg*, 10(2): 83-87, 1987.
- 16 **Memiş A:** Hidatid Kist Hastalığının Radyolojik Tanısı ve Perkütan Tedavisi. 10. Ulusal Parazitoloji Kongresi Özet Kitabı Ege Üniv Basım Evi Bornova İzmir, 1997.
- 17 **Arslan MÖ, Umur Ş:** Erzurum Mezbahalarında kesilen koyun

- ve sığırlarda hidatidozun yayılışı ve ekonomik önemi. *Kafkas Üniv Vet Fak Derg*, 3(2): 167-171,1997.
- 18 **Özçelik S:** Cystic echinococcosis and echinococcosis in Turkey. XXth International Congress of Hydatidology, RT9, 69, 4-8 June 2001, Kuşadası-Turkey, 2001.
- 19 **Kamiya M, Oku Y:** Methods using for controlling Echinococcus multilocularis in foxes of Jhokkaido, Japan. XXth International Congress of Hydatidology, WS1, 84, 4-8 June 2001, Kuşadası-Turkey, 2001.
- 20 **Saeed I, Kapel CMO:** Echinococcus multilocularis in Scandinavia: Results of helminthological study of Danish red foxes. XXth International Congress of Hydatidology, P10, 4-8 June 2001, Kuşadası-Turkey, 2001.
- 21 **Merdivenci A:** Türkiye'de hidatik kist hastalığı. İstanbul Üniv Cerr Tıp Fak Yay. No 2145, 1976.
- 22 **Özbek A:** Erzurum'da Üniloculer ve Multiloculer hydatid tanısı konmuş hastaların Ocak 1997-Nisan 1999 yılları arasında dağılımı ve 1998 yılı için Erzurum Et Balık Kurumu'nda kesim yapılan hayvanlarda tesbit edilen Echinococcus hydatidosis oranı. XI. Ulusal Parazitoloji Kongresi, YM 3, 82, Sivas, 1999.
- 23 **Uzunlar AK, Yılmaz F, Arslan A, Yıldız M, Özyayın M:** Echinococcus multilocularis in Southeast of Turkey. *T Parazitol Derg*, 49-52, 1988.
- 24 **Başak O, Turgut M, Aydın N, Gürel M:** Aydın bölgesinde uniloculer kistik ekinokokkozis. *T Parazitol Derg*, 22(3): 262-26, 1998.
- 25 **Budak S:** Kist hidatik'in epidemiyolojisi, insanlarda ve hayvanlarda kist hidatik *T Parazitol Derg*, Yay No 10: 55-64, 1991.
- 26 **Merdivenci A, İçli N:** Türkiye'de hidatidozun epidemiyolojisi ve epizootolojisi. *Cerr Tıp Fak Derg*, (3-4):382-387, 1972.
- 27 **Merdivenci A, Aydınoğlu K:** Hidatidoz (Kist Hidatik Hastalığı). İstanbul Üniv Cerr Tıp Fak Yay No: 97, 1982.
- 28 **Aldemir OS, Baykan M, Gökçen A:** Konya Numune Hastanesi'nde 1986-1998 yılları arasındaki kist hidatik olgularının retrospektif değerlendirilmesi. *T Parazitol Derg*, 24 (1): 73-75, 2000.
- 29 **Canda Ş, Canda T:** Türkiye'de ekinokokkozis haritası ve kaynakçası. *Tür Ekopat Derg*, 1(3-4): 59-72, 1995.
- 30 **Çetin ET, Anđ Ö, Töreci K:** 'Tıbbi Parazitoloji' 3. Baskı İstanbul Üniv Tıp Fak yay Rektörlük No 3073, İstanbul, 1983.
- 31 **Kabukçođlu S, Tel N, Tünerir B, Işıksoy S, Erişgen Ç:** Eskişehir Bölgesi'nde ekinokokkozis, *Türk Ekopat Derg*, 1(3-4): 98-100, 1985.
- 32 **Minkari T:** Karaciğer hidatik kisti. *Ulusal Cerr Derg*, (3):11-20,1987.
- 33 **Tınar R:** İnsan ve hayvan sağlığı açısından hidatidoz. *Uludağ Üniv Vet Fak Derg*, 1(6) 85-90, 1983.
- 34 **Yılmaz M, Ay S, Serhatođlu S, Kılıç SS, Türkođlu A, Koçak F:** EBK işçilerinde İHA yöntemiyle kist hidatik ve Amöbiyaz araştırması. *T Parazitol Derg*, 13:45-49, 1989.

Yazışma adresi (Correspondence address)

Dr. Osman Selçuk ALDEMİR
Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Parazitoloji Anabilim Dalı, Kars-TÜRKİYE
Tel : +90 474 2426801/1145
Fax : +90 474 2426853
GSM : 0 542 5994554